

Den som läser Abernethys bok ska inte förvänta sig något annat än en kristen tolkning av Jesajaboken, även om han återkommande nämner att det finns andra sätt att läsa Jesaja som helig Skrift. Vad är då nyttan med *Discovering Isaiah?* Visar den sig leva upp till vad han själv hoppas på, det vill säga att vara ”enriching, interesting, and provocative” (6)? Det beror nog på vem som läser den. Min bedömning är att den är ett bra exempel på en modern biblisk kristen tolkning av Jesaja med ett kristologiskt perspektiv (eller snarare en kristotelisk läsning) och därmed kvala in på en välförtjänt plats bland olika genomtänkta tolkningsalternativ. Den kan utan tvekan ge pastorer mod att predika Kristus från något annat än de självklara jesajatexterna. Att Abernethy också ger många exempel på receptionshistoria höjer bokens värde även för teologistuderande som är intresserade av en kristen tolkning av Jesaja.

Stefan Green, Åbo Akademi

GARRICK V. ALLEN, USAMA GAD, KELSIE G. RODENBIKER,
 ANTHONY P. ROYLE OCH JILL UNKEL (RED.)
The Chester Beatty Biblical Papyri at Ninety:
Literature, Papyrology, Ethic
 de Gruyter, 2023, inbunden, 198 sidor,
 SEK 1558, ISBN: 978311078014

Boken *Chester Beatty Biblical Papyri at Ninety* handlar om den samling bibliska handskrifter som tillhörde den amerikanske industrimagnaten Chester Beatty (1875–1968). Samlingen finns idag på Chester Beatty Library i Dublin. Beatty blev rik genom att investera i gruvor. För sin hälsas skull åkte han till Alexandria i Egypten 1914. Han blev en regelbunden besökare till Alexandria på 1920-talet där han inhandlade antikviteter. Beatty blev en naturaliserad britt 1933 och efter andra världskriget flyttade han till Dublin. Boken *Chester Beatty Biblical Papyri at Ninety* firar att det har gått drygt 90 år sedan annonseringen av Beattys inköp av papyri med bibeltexter (det exakta året är 1931). Boken består av tretton kapitel författade av fjorton forskare. Nedan recenseras sex av dessa kapitel.

Kapitlet "Decolonizing the Troubled Archive(s) of Papyri and Papyrology" av Usama Gad handlar om eurocentrism i papyrologi och arkeologi. Eurocentrism (även kallad occidentalism) manifesterar sig på olika sätt. De västerlänningar som gräver i Egypten kan vara väldigt nedlåtande mot dagens egyptier. Gad sätter denna attityd i kontrast mot 5 Mos 23:7: "Du skall inte heller avsky egyptiern, för i hans land har du bott som främling." Gad anser att det är oetiskt att förlag som Brill publicerar en utgåva av arameiska trollformler på skålar (från samlingen Martin Schøyen) trots att de saknar info om fyndplats.

Daniel B. Sharp och Brent Nongbri har författat kapitlet "The Bodmer Papyri and the Chester Beatty" om de två papyrussamlingar som tillhörde Chester Beatty och Martin Bodmer (1899–1971). Bodmers samling är numera skingrad till olika bibliotek. Ett antal papyri finns även på Chester Beatty i Dublin. Bodmerböckerna hittades i samband med en olovlig utgrävning 1952 (42). Sharp och Nongbri betonar vikten att jobba med Accessionskatalogerna vid Chester Beatty för att reda ut frågetecken om fyndorterna. Sharp och Nongbri informerar oss också om att nya upptäckter görs kontinuerligt: En passage ur ett brev av biskop Athanasius blev identifierad bland papyrussamlingen vid Chester Beatty så sent som 2022.

Jennifer Wright Knust har bidragit med kapitlet "Papyrology as an Art of Destruction". Kommers med antikviteter är ofta ljusskygg vilket innebär att föremålets ursprung hålls hemligt. Utan denna information "förstörs" föremålen då de blir kontextlösa.

Kapitlet "Reading across the Archives: Mining the Beatty Narrative" av Yii-Jan Lin kommenterar personen Chester Beatty. Tidigare framställningar har målat honom nästan som ett helgon som kärleksfullt tog hand om sina gruvarbetare. Beatty arbetade visserligen i gruvorna och drack öl med sina arbetare men han kunde också brutalt slå ner strejkare (88).

Kelsie G. Rodenbiker diskuterar papyrusrullarna 45 och 46 från 200-talet i kapitlet "Scribal 'Faithfulness' and the Text-Critical Imaginary". P45 innehåller delar av evangelierna och Apostlagärningarna

medan P46 innehåller delar av Paulus brev. Rodenbiker citerar olika forskares omdömen om P45 och P46. Barbara Aland ansåg att skribenten bakom P45 skapade en pålitlig kopia medan skribenten som framställde P46 hade en vacker handstil men gjorde många språkliga fel. Bruce Metzger, å andra sidan, ansåg att den som producerade P46 kopierade från förlagan så noggrant att hen inte ens ändrade fel. Om detta stämmer var skribenten bakom P46 lika pålitlig som personen bakom P45. Rodenbiker noterar paradoxen att forskare (som Aland och Metzger) kan hänvisa till samma handskrift (P46) men komma till så olika slutsatser. Det är kanske oundvikligt då vi saknar förlagan eller förlagorna.

Tommy Wasserman börjar med Westcott och Hort's utgåva av Nya testamentet på grekiska (1881) i kapitlet "Beyond Paleography: Text, Paratext and Dating of Early Christian Papyri". Han beskriver hur Westcott och Hort kallade den tidigaste typen av text som producerades i Alexandria "neutral". I deras ögon blev denna text så småningom korrupt, och de två engelsmännen kallade den mer korrupta formen för den "Alexandrinska." Den neutrala texten representeras enligt Westcott och Hort av två handskrifter från 300-talet, Vaticanus och Sinaiticus. Nya upptäckter av papyrusrullor på 1930-talet fick sedan många forskare att tänka till. Somliga papyrusrullor presenterade en avvikelse ifrån den vedertagna uppfattningen om den "neutrala" textens rena karaktär. Utgjorde den verkligen en ren linje av överföring från den tidigaste tiden? Enligt Wasserman föreslog Frederic G. Kenyon att den "neutrala" text som representeras av Vaticanus skapades i Alexandria på 300-talet. Med publikationen av P75 år 1961 ändrades frågan på nytt. P75 (idag i Genève) daterades till 175–225 och dess text är nästan identisk med den i Vaticanus. Om datumet för P75 är korrekt visar det att den text som finns i Vaticanus har varit stabil sedan åtminstone 200-talet. Wasserman diskuterar sedan Nongbris omdatering av P75 till 300-talet. Nongbri har också omdaterat tre andra papyrusrullor, P4 (som innehåller Lukasevangeliet), P64 och P67 (Matteus), till 300-talet. Dessa tre är också nästan identiska med texten i Vaticanus. Andra forskare har

daterat dessa handskrifter till runt år 200. Vid datering av dessa papyrusrullar har forskarna diskuterat textindelning genom *ekthesis* där första raden i stycket börjar längre ut till vänster än resten av stycket (*ekthesis* är alltså motsatsen till indrag). Nongbri har använt dessa textindelningar i P4, P64 och P67 för sin tes att de är från 300-talet. Charles E. Hill har argumenterat för att textindelningarna som finns i de tre papyrusrullarna har mera gemensamt med judiska handskrifter från det första och det andra århundradet än med kodexar från 300-talet. Wasserman följer Hills tolkning och poängterar kontinuiteten mellan de grekisk-judiska och kristna handskriftskulturerna i Alexandria. Det stora namnet i Alexandria var bibeltolkaren Origenes som var verksam där fram till år 231 då han flyttade till Caesaria i Palestina. Tack vare Origenes ymniga bibelcitat kan forskare se hur bibeltexten såg ut i början av 200-talet. Enligt Wasserman var Origenes bibeltext lik den som vi finner i Vaticanus drygt ett sekel senare. Wasserman sammanfattar: "I have attempted to demonstrate how the B-Text of Codex Vaticanus is older than the fourth century and was available to Origen in Alexandria" (151).

Låt mig avslutningsvis återvända till Rodenbikers kapitel om de antika kopisterna. För henne är precision i kopieringen en avgörande faktor i bedömningen av handskriftens värde. Vidare anser hon att fluiditet är endemisk för handskrifter. "Fluiditet" beskriver bra de oväntade, egen-sinniga, strömmande variationerna som återfinns i handskrifterna. Däremot funderar jag över ordet endemisk och dess klang. Ordet framkallar bilder av sjukdom och patologi, vilket får mig att undra om detta inte är ett ogeneröst sätt att tolka variationerna. Precision är absolut eftersträ-vansvärt vad gäller kopiering av antika handskrifter, men vi kan också se på variation som en rikedom, för det är en egenskap som vi finner i naturen. Genetikern Richard A. Jorgensen skriver: "Biological evolution fundamentally depends on the existence and nature of genetic variations." Variation (varianter i bibliska texter) kan alltså vara ett tecken på hälsa och vitalitet.

Kalle O. Lundahl